

Założenie i obecny stan uniwersyteckiego Ogrodu Dendrologicznego na Sołacz w Poznaniu.

L'établissement et situation présente de le Jardin Dendrologique de l'Université en Poznań (Sołacz).

1. Założenie i organizacja Ogrodu Dendrologicznego.

Podstawową nauką dla studjum leśnego, a także i dla nauki ogrodnictwa jest dendrologja. W uznaniu tego faktu jeszcze w roku 1920 powstała w łonie Rady Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego inicjatywa utworzenia Ogrodu Dendrologicznego ze starego parku, otaczającego pałacyk na Sołacz, w którym mieszczą się zakłady tego Wydziału. Park wymieniony, przylegający po zachodniej swej stronie do nędznego lasu sosnowego (dawna własność niemieckiej Komisji Kolonizacyjnej, przejęta przez władze polskie i oddana wraz z folwarkami Gołęczin i Sołacz Uniwersytetowi), pozbawiony w wielu miejscach ogrodzenia i leżący na peryferji miasta w bliskim sąsiedztwie z najuboższymi dzielnicami Poznania: Winiarami i Jeżycami, aczkolwiek położony na malowniczym falistym terenie, przedstawiał w owym czasie dość smutny widok. Od wielu lat przeznaczony na parcelację dziczał pozostawiony samemu sobie, zarósł gąszczem czeremchy, śnieguliczki, leszczyny, świdośliwki, głógów i akacji, a w lata powojennych przewrotów przez ludność podmiejskich dzielnic, przyzwyczajoną do okresu rozluźnienia stosunków prawnospołecznych, traktowanym był jako bezpieczny i dostarczał bezpłatnego opału biedzie podmiejskiej. To też po paru latach takiej gospodarki przedstawiał obraz zniszczenia i opuszczenia; wszędzie pełno było pni, zwłaszcza akacjowych, rąbanych byle gdzie i byle jak, odrastających licznymi odroślami w gąszcz trudny do przebycia. Ze starych dróg, ścieżek i istniejących tu niegdyś altanek ledwo że ślad pozostał.

Gdy organizujący się przy Uniwersytecie w 1920 roku Wydział Rolniczo-Leśny objął w posiadanie park Sołacki, Rada Wydziału Rol-

niczo-Leśnego powierzyła profesorowi ogrodnictwa Rudolfowi Boettnerowi założenie przed budynkiem uniwersyteckim na Sołacz Ogrodu Dendrologicznego. Prof. Boettner zaprojektował i rozpoczął urządzać w części północno-wschodniej parku, przyległej do Zakładu Ogrodnictwa Wydz. Rol.-Leś., na obszarze niespełna 1-go *ha* (86 *a*) niewielki ogród. Roboty przy urządzeniu tej części zaprojektowane i wykonane zostały w 1922 roku przy współdziałaniu dyrektora Ogrodów miejskich, p. Wł. Marcińca. W ten sposób powstał na wymienionym terenie ogródek, w którym zebranych było 190 gatunków głównie krzewów ozdobnych, ułożonych w dekoracyjne skupiny, gdyż ogród ten miał za zadanie służyć zarówno wychowawcom Katedry Ogrodnictwa i utworzonych przy Wydziale Rol.-Leś. kursów ogrodniczych jako dendrologiczny ogródek szkolny, jak z drugiej strony miał również „nadawać budynkom szkolnym większy niż dotychczas charakter reprezentacyjny“, jak to czytamy w „Objaśnieniach do planu zadrzewiania Parku w Sołacz — Ogrodu Dendrologicznego“, zredagowanych w biurach Dyrekcji Ogrodów Miejskich w Poznaniu z datą 18 lutego 1922 r.

Rzecz oczywista, że niewielki ten ogródek, aczkolwiek piękny pod względem estetycznym i zawierający znaczną kolekcję krzewów dekoracyjnych, nie mógł jednak odpowiadać celom dedaktycznym nauki dendrologii dla słuchaczy leśnictwa. Próby jednak utworzenia Ogrodu Dendrologicznego na obszerniejszym terenie starego parku, niepozostającym pod zarządem prof. Boettnera, spełzły na niczem. Dopiero, gdy w jesieni 1923 roku już po śmierci prof. Boettnera przybyłem do Poznania, Rada Wydziału Roln.-Leśn., licząc na moją współpracę, postanowiła rozpocząć budowę Ogrodu Dendrologicznego na rozleglejszym obszarze i powierzyła to zadanie specjalnie w tym celu wybranej Komisji, w skład której weszli profesorowie: Namysłowski, Niklewski, Rafalski, Studniarski i podpisany. Teren oddany obecnie przez Radę Wydz. Roln.-Leśn. pod przyszyły Ogród Dendrologiczny obejmował prócz części urządzonej przez prof. Boettnera cały dawny stary park, a także pole, leżące poza gmachem Chemji Ogólnej oraz lasek Gołęciński aż po linię toru kolejowego Poznań—Oborniki. Łącznie z dawnym ogrodem tworzy to obszar o powierzchni okragło 25 *ha*. Wymieniona Komisja funkcjonowała od dn. 17 listopada 1923 do dn. 27 października 1924 r. Rezultatem jej zabiegów i prac było przygotowanie dla wymienionego terenu przez p. W. Marcińca, dyrektora ogrodów miejskich, planu dróg i ścieżek (nieco zmienionego w szczegółach przy ostatecznym wykonaniu), rozpoczęcie wycinania drzew zbędnych w parku, jak odroślowych akacyj, białodrzewi i t. p., zachwaszczających park i głuszących inne szlachetniejsze gatunki oraz opracowanie w ogólnych zarysach projektu przyszłego Ogrodu Dendrologicznego.

W zimie 1925 r. Rada Wydz. Roln.-Leśn. mianowała podpisanego Kuratorem Ogrodu Dendrologicznego, Komisja zaś ogrodu otrzymała charakter organu doradczego. Przewodniczącym Komisji był w r. 1925 prof. B. Niklewski, a od r. 1926 jest prof. B. Namysłowski. Taka organizacja zarządu Ogrodem pozostaje do chwili obecnej.

2. Cele i zadania Ogrodu Dendrologicznego.

Cele, dla których Ogród Dendrologiczny został założony są dwójakiego rodzaju: z jednej strony Ogród ma służyć do nauki słuchaczy leśnictwa, cele więc pedagogiczno-dydaktyczne są na względzie, z drugiej strony ma ogród być terenem, gdzie można będzie przeprowadzić wiele obserwacji i spostrzeżeń, oświetlających bądź to teoretyczne, bądź praktyczne zagadnienia, służyć więc winien celom badawczo-naukowym. Że Ogród o tak wytkniętych zadaniach ma rację bytu, nie będę tu uzasadniał. Kwestję tę szerzej ujął w swoim czasie prof. M. Raciborski¹⁾, z kwestją tą ściśle wiąże się sprawa czynienia spostrzeżeń nad rasami polskich drzew leśnych pochodzącymi z różnych okolic Polski, której znaczenie podniósł prof. Szafer²⁾ wreszcie czytelnicy Rocznika Polsk. Tow. Dendrologicznego znajdą sprawę tę omawianą lub poruszaną w I tomie Rocznika w szeregu artykułów kilku autorów, ograniczę się tu jedynie do przedstawienia, w jaki konkretny sposób organizatorzy ogrodu ujęli najpilniejsze zadania, które przy tworzeniu ogrodu wykonać należało.

Konieczność możliwie dobrego zorganizowania uczelni leśnej wysunęła na plan pierwszy realizowanie tych projektów, które cele dydaktyczno-pedagogiczne miały na względzie. Za najpilniejsze zadanie uznano przede wszystkim skompletowanie kolekcji drzew i krzewów i to przed innymi gatunków krajowych (możliwie uzyskanych z nasion krajowego pochodzenia lub wprost przeniesionych z lasów), by słuchacze mogli obserwować je i dokładnie zaznajamiać się z nimi we wszystkich porach roku, zarówno w okresie rozwoju letniego, jak i w okresie pędzenia wiosennego, kwitnienia, owocowania lub wreszcie w porze zimowej, kiedy to rozpoznawanie zwłaszcza gatunków liściastych, pozbawionych liści, następuje dla początkujących pewne trudności.

Następnie postanowiono dążyć do skompletowania wszystkich tych obcych gatunków, które w leśnictwie mają lub mieć mogą u nas zastosowanie i z których hodowlą lub choćby próbami hodowli leśnik polski może się w kraju spotkać. Wreszcie znaleźć się powinny w Ogro-

¹⁾ M. Raciborski. O zadaniach współczesnych ogrodów botanicznych i ogrodzie Dublańskim. Kosmos. Lwów 1902.

²⁾ W Szafer. Z prac doświadczalni leśnych w Szwajcarii. Sylwan. Lwów 1923.

dzie wszelkie gatunki drzew i krzewów ciekawe ze względów botanicznych, a znoszące nasz klimat, choćby nie posiadały zresztą specjalnego znaczenia dla leśnictwa.

Organizacja Ogrodu Dendrologicznego przy Studium leśnym winna mieć na względzie uczynienie z młodych adeptów leśnictwa pracowników przywiązanych do kraju ojczystego i jego lasów, którzyby przyrodę kraju swego i odrębności fizjograficzne lasów różnych dzielnic Polski dobrze znali. Ze względu na powyższe uznano za wskazane utworzenie grup drzew i krzewów, odpowiadających różnym typom lasów Polski. Chodziłoby jednak nie o grupy złożone z kilku czy kilkunastu pokazowych okazów, ale o utworzenie na małych przestrzeniach niewielkich lasków o typowym składzie drzewostanu. Organizatorzy wzięli tu pod uwagę dyskusję, jaka się rozwinęła podczas zjazdu botanicznego w Poznaniu w r. 1923 na zebraniu u ś. p. rektora H. Święcickiego, kiedy to prof. Uniw. krakowskiego Dr. K. Rouppert rzucił myśl założenia w Ogrodzie Dendrologicznym w Poznaniu podobnych grup drzewnych. W projekcie, a częściowo w wykonaniu jest taka grupa drzew i krzewów tatrzańskich (regła dolnego, regla górnego i krainy kosówki), drzew lasów mieszanych Wielkopolski, roślinności drzew i krzewów utrwalających wydmy nadbałtyckie, drzew i krzewów podolskich, lasów sosnowych niżu polskiego, lasów jodłowych i modrzewiowych Ś-to krzyskich i t. p. Poza temi postanowiono również tworzyć pewne grupy krzewów i drzew odznaczających się odrębnymi cechami morfologicznymi, wreszcie grupy historyczno-geograficzne i t. p.

Dla przeprowadzania obserwacji nad drzewami różnego pochodzenia i czynienia spostrzeżeń i badań nad nimi przeznaczono części terenu obecnie zajęte przez liche piaszczyste pole za gmachami Chemji Ogólnej i teren lasu sosnowego Gołęcińskiego. Tu projektowanem jest czynienie obserwacji nad zachowaniem się różnych ras gatunków krajowych w warunkach klimatu Wielkopolski, tu można będzie poddawać żądanym badaniom drzewa lub krzewy, mając je w większej ilości tuż przy zakładach uniwersyteckich do rozporządzenia. Również ciekawymi będą spostrzeżenia i notatki obecnie już rozpoczęte, a odnoszące się do licznych gatunków drzew i krzewów obcych co do zachowania się ich w naszych warunkach klimatycznych w różnych latach w okresach suszy, w latach specjalnie wilgotnych, mroźnych i t. p. Na tym terenie wreszcie projektowanem jest założenie posiadającego teoretyczne znaczenie zbioru jeżyn polskich. Jak wiadomo jest to rodzaj niezmiernie trudny dla systematycznego ujęcia, gdyż posiada znaczną ilość nadzwyczaj podobnych do siebie gatunków i odmian. Polskie jeżyny dotychczas nie zostały jeszcze dokładnie opracowane ani pod względem systematycznym, ani też co do ich rozmieszczenia i czekają na swą

monografię. Jeden z współpracowników Zakładu Botaniki Leśnej ma się zająć tym tematem i ewentualnem utworzeniem kolekcji jeżyn w Ogrodzie Dendrologicznym.

Doniosłe znaczenie dla rozwoju ogrodu i dla pracy zarówno pedagogicznej jak i naukowej ma bezpośrednie sąsiedztwo z założoną w 1926 r. przez prof. Biehlera szkółką drzew leśnych i egzotów, gdzie młodzież kształci się w hodowli drzew leśnych, a Ogród Dendrologiczny bywa zasilany wyhodowanymi tam sadzonkami. W obecnej chwili w szkółce prof. Biehlera znajduje się w hodowli kilkadziesiąt gatunków drzew zarówno leśnych krajowych, jak i obcych, m. in. ciekawa kolekcja sosen wyhodowanych z nasion, pochodzących z różnych okolic Polski.

3. Wykonane prace.

Rok 1925. Wiosną 1925 r. dzięki przyznanej na ten cel przez Min. W. R. i O. P. dotacji oraz dzięki przydzieleniu dla Ogrodu Dendrologicznego przez Radę Wydz. Roln.-Leśn. jednego etatu zastępcy młodszego asystenta (w r. 1925/6 — p. Bohdan Podhajski, w r. 1927 — p. Wojciech Wójtowicz) i jednego ogrodnika (od 1. IV. 1925 aż do chwili obecnej p. Kazimierz Zaleski) przystąpiono do realizowania planów Ogrodu Dendrologicznego. Na razie, wobec konieczności udostępnienia i uporządkowania parku, więc budowy dróg i pewnych koniecznych robót terenowych, jak zasypianie starej sadzawki, drobnych niwelacyj, karczowania pni i t. p., a stosunkowo skromnych funduszków, postanowiono urządzić teren dawnego starego parku, obejmującego około 6 h. Sezon 1925 r. został zużyty na budowę dróg — ukończono niespełna kilometr dróg bitych i część ścieżek bocznych — oraz zasadzono drzewami i krzewami teren od strony północnej przed budynkiem Zakładów Wydziału, który Rada Wydziału również oddała pod zarząd kuratora Ogrodu. W tym pierwszym roku pracy kolekcja drzew i krzewów zwiększyła się stosunkowo nieznacznie i doszła do cyfry 228 gatunków i odmian.

Najważniejszą i może najtrudniejszą pracą roku tego było ostateczne szczegółowe wypracowanie projektu rozmieszczenia kolekcji drzew i krzewów. Przyjęto zasadę ugrupowania kolekcji w układzie systematycznym ze względu na cele pedagogiczne, którym Ogród przedewszystkiem ma służyć. Trudności systematycznego rozplanowania kolekcji roślin polegały z jednej strony na konieczności dostosowania się do istniejącego starego drzewostanu parku, sadzonego około 1865 r. i zawierającego wiele pięknych i cennych drzew, które musiały pozostać, jak stare platany, gledicje, morwy, wiąz Dampjera, wiąz gorski, świerki, dęby i t. p., — jak wiadomo każda przeróbka jest najtrudniejszą — a z drugiej strony ze względu na bardzo nierównomierny teren ogrodu

zarówno co do wilgotności, jak i jakości gleby, a w znacznej części bardzo suchy, z czym w Poznaniu, posiadającym bardzo skąpą ilość opadów atmosferycznych (508 mm rocznie, gdy Warszawa ma 585 mm, Wilno 590 mm, Kraków 640 mm, Lwów 707 mm, wreszcie Kijów więcej od Poznania, gdyż 528 mm¹⁾, poważnie liczyć się wypadało; rozproszczenie zaś dostatecznie gęstej sieci wodociągowej, by się od tego czynnika uniezależnić narazie pozostawać musiało w sferze nieosiągalnych marzeń ekonomicznych. W rezultacie plan taki został wypracowany możliwie z uwzględnieniem istniejącego zadrzewienia i właściwości terenu i przy utrzymaniu zasady rozmieszczenia kolekcji grupami systematycznymi. Pod tym względem wzorowano się na arboretum Ogródu botanicznego w Dahlem pod Berlinem²⁾

Jak widzimy z załączonego planu nagozależkowe zostały zgrupowane w części północnej i zachodniej parku, przyczem *Taxaceae* i część *Abietaceae* umieszczono w partji wilgotniejszej, blisko zabagnionego zagłębienia, leżącego w środku parku, a *Cupressaceae* i sosny otrzymały tereny wyżej położone; kotkowe zajęły wydłużoną południową część parku, pod wolnopłatkowe została oddana partja wschodnia z dawną częścią, urządzoną przez prof. Boettnera, a wreszcie zrosłopłatkowe zajmują środkową część parku na zachodnim zboczu wymienionego zagłębienia. Takie rozmieszczenie zasadniczych grup roślinnych wymagało stosunkowo najmniejszego przegrupowania istniejących drzewek i krzewów i pozwoliło na najlepsze wykorzystanie różnic wilgotności i jakości terenu i wyjątkowo tylko zmuszało do odstąpienia od zasady grup systematycznych. Dzięki niemu można doskonale demonstrować zwiedzającym Ogród Dendrologiczny różne wymagania siedliskowe rozmaitych gatunków i rodzajów; tak więc sosny zajmują teren piaszczysty i suchy; cisy, jodły i świerki posadzone są w terenie wilgotniejszym; tuje, jałowce rosną znów na gruntach lżejszych i suchszych; prześliczna ściana starych gonnych olch rośnie nad brzegami sączącego się poprzez mokradelko strumyka i t. p. (Ryc. 1).

Owa przeróbka starego parku zadecydowała także o tem, że Ogród uzyskał charakter parku angielskiego, a formy geometryczne są zastosowane przez prof. Boettnera i dyr. Marcińca jedynie w części ogrodu najbardziej przyległej do budynku, którą rozbudowano symetrycznie, zakładając stosownie do terenu mury podpórkowe, tarasy, schody, szkarpy i t. p.

¹⁾ Dane dla Poznania według obliczeń prof. Smosarskiego z 75 lat, dla innych miast według Mereckiego: *Klimatologia ziem polskich*, str. 138. Warszawa 1915.

²⁾ Podpisany celem dokładnego zaznajomienia się z Ogrodem bot. w Dahlem oraz ogrodami botanicznymi w Liège i Brukseli odbył w lecie 1926 r. wycieczkę do Berlina i Belgji dzięki uzyskaniu na ten cel krajowej subwencji naukowej.

Rok 1926. W roku 1926 wykonano znaczną większość bocznych ścieżek oraz zwiększono wydatnie kolekcję drzew i krzewów do 340 gatunków, a to przede wszystkim dzięki zakupom dużej ilości drzewek, zwłaszcza iglastych na Wystawie Ogrodniczej, która się w tym roku w Poznaniu odbyła. W tym też roku rozpoczęto przegrupowanie młodszych drzewek i krzewów stosownie do przyjętego planu ogrodu. W tym roku także utworzono grupy drzewek i krzewów demonstrujące różne

Ryc. 1. Ściana Olszy czarnej nad potoczkiem w Ogrodzie Dendrologicznym Wydziału Roln.-Leśn. Uniw. Poznańsk. Zaznacza się charakterystyczny dla olchy wyraźny przebieg strzały. Fot. K. Stecki. XII. 1927.

postacie wzrostu drzew i grupy ilustrujące zmienność liści. W pierwszych widzimy formy płaczące, jak Caragany płaczące, morwy białe płaczące, obok nich piramidalne topole, także cisy i krzaki ligustru, dalej formy karłowate krzaczasto rosnących świerków i t. p. Zmienność liści pod względem barwy ilustrują czerwonolistne śliwy Pissarda, także berberysy, złotolistna forzycja, złocisto-pstry i białopstry jesiono-

klon, pstrolistne derenie i bzy, ligustr o liściach biało obrzeżonych i in.; pod względem barwy i kształtu liści ciekawą jest śliwa: *Prunus Pissardi f. Hessei* o dziwnie wykrzywionych i żółto-plamistych czerwonych liściach, wreszcie pod względem kształtu grupa drzewek i krzaków strzępiastolistnych (*foliis laciniatis*) jak klonu, jarzębiny morawskiej, bzu czarnego, leszczyny przeciwstawiona jest jesionowi o liściach pojedynczych.

Rok 1927. W ostatnim roku utworzono grupę drzew i krzewów tatrzańskich (regła dolnego i górnego) nie skompletowaną wprawdzie jeszcze ostatecznie, ale tworzącą już wyraźną całość, złożoną z kilkudziesięciu starych świerków i z dosadzonych jodeł, buków, jaworów, jarzębin pospolitych i mącznych i podszycia krzewów tatrzańskich. Roślinność wyższych partyj Tatr reprezentuje grupa limb, jałowca halnego, kosówki i t. p. Tu też gromadzić się będzie kolekcję niskorosłych krzewów wysokogórskich.

Rozpoczęto również tworzenie grup historyczno-roślinnych, a mianowicie utworzono grupę roślin reliktowych III-ciorzędowych, złożoną z rosnących w Polsce jałowca sabińskiego, trzmieliny niskiej, migdała karłowatego, różanecznika żółtego, oraz z obcych: miłorzębu japońskiego, sekwoji i jodły hiszpańskiej. Projektowanym jest utworzenie podobnej grupy reliktyw IV-torzędowych, złożonej z karłowatych brzoź, wierzb północnych i t. p.

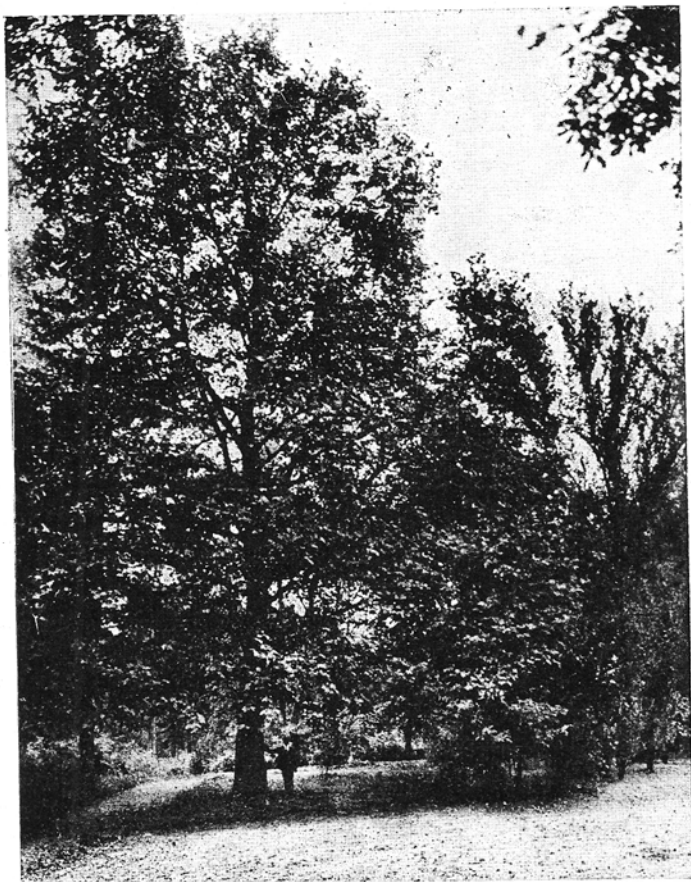
Wreszcie w ostatnim roku ukończono przegrupowanie roślin stosownie do przyjętego planu, kompletowano w dalszym ciągu kolekcję drzew i krzewów do grup systematycznych i kontynuowano etykietowanie roślin.

4. Stan obecny Ogrodu.

W obecnej chwili znajduje się w Ogrodzie Dendrologicznym 452 gatunków i odmian drzew i krzewów, z czego 64 iglastych, 388 liściastych. Drzew 191 gatunków, krzewów 261. Z pośród drzewiastych 43 gatunków reprezentowanych jest przez drzewa powyżej 40 lat liczące, a przeważnie 60—70 letnie, wreszcie dziko rosnących gatunków krajowych posiadamy 114, reszta obcych lub ogrodowych; europejskich 174, azjatyckich 119, amerykańskich 101, niewielka reszta 58 mieszańców i odmian ogrodowych.

Jeśli chodzi o poszczególne piękne okazy lub grupy starych drzew, to zwracają na siebie uwagę 2 stare platany, z których jeden mierzy 270 cm (Ryc. 2), drugi 205 cm w obwodzie pierśnicy; są to najgrubsze platany w Poznaniu. Prawdziwą ozdobą parku są stare białodrzewy, z których najgrubszy (Ryc. 3) mierzy 363 cm obwodu pierśnicy, stare topole kanadyjskie (najgrubsza 443 cm obw. pierśn. — najgrubsze drzewo

parku), stare świerki, jawory, klony, piękna wspomiana już ściana starych olch czarnych (najgrubsza 190 *cm* obwodu pierśn.), podobna ściana starych dębów szypułkowych (najgrubszy 196 *cm* obw. pierśn.), piękny drzewiasty okaz bzu czarnego (99 *cm* obw. na wysokości 80 *cm*), stare klony tatarskie o gałęziach do 40 *cm* obwodu, wreszcie prześliczna ściana corocznie tu obficie kwitnącego i owocującego bluszczu (Ryc. 4)

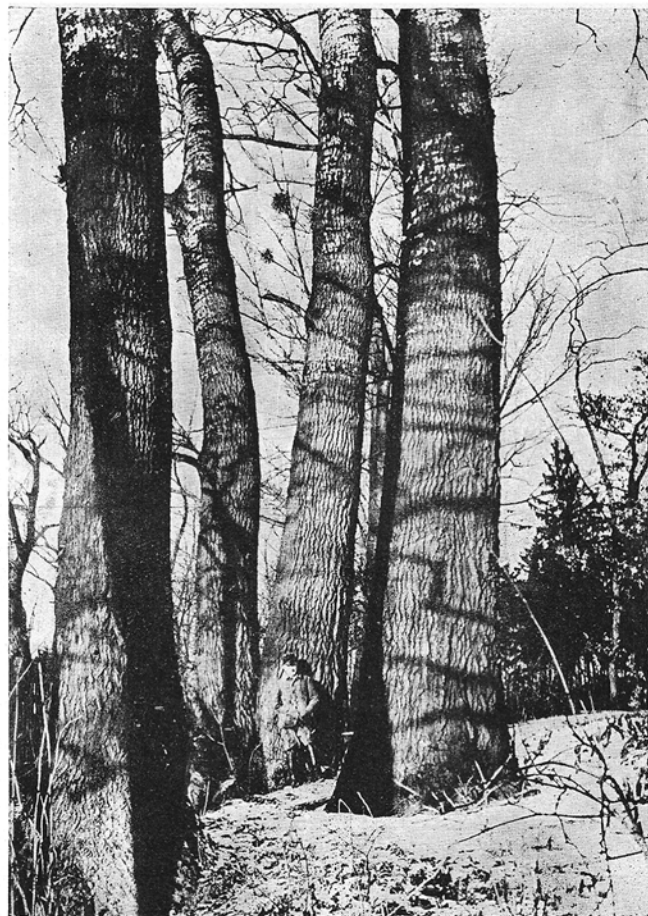

Ryc. 2. Stary platan (*Platanus acerifolia* Willd.) w Ogrodzie Dendrolog. Uniw. Poznańsk. Obwód pierśnicy 2,70 *m*. Na prawo Wiąz Dampiera (*Ulmus scabra* Mill. f. *Dampieri* Petz. et Kirch).

Fot. K. Stecki. VIII. 1927.

i 2 szeregi starych cisów, wśród których okazy żeńskie również corocznie bogato obradzają nasiona. Obok nich rośnie piękny okaz żywotnika wschodniego przeszło 4 *m* wysoki (Ryc. 5). Z obcych wymienię jeszcze piękne jodły kaukazkie doskonale w Poznaniu rosnące najgrubsza posiada \pm 25 *m* wysokości (Ryc. 6), a 174 *cm* obw. w pierśnicy), 60-cio

letnie morwy, glediczje, liczne i w pięknych grupach bożodrzewy (najgrubszy 206 cm obw. pierśn.), stare wisłówki (najgrubsza 117 cm obw. pierśn.), a wreszcie szereg rzadko spotykanych gatunków jak: *Cephalotaxus pedunculata*, *Libocedrus decurrens*, *Brussonecia papyrifera* i t. p. Załączony zresztą spis roślin da najlepsze pojęcie o doborze gatunków

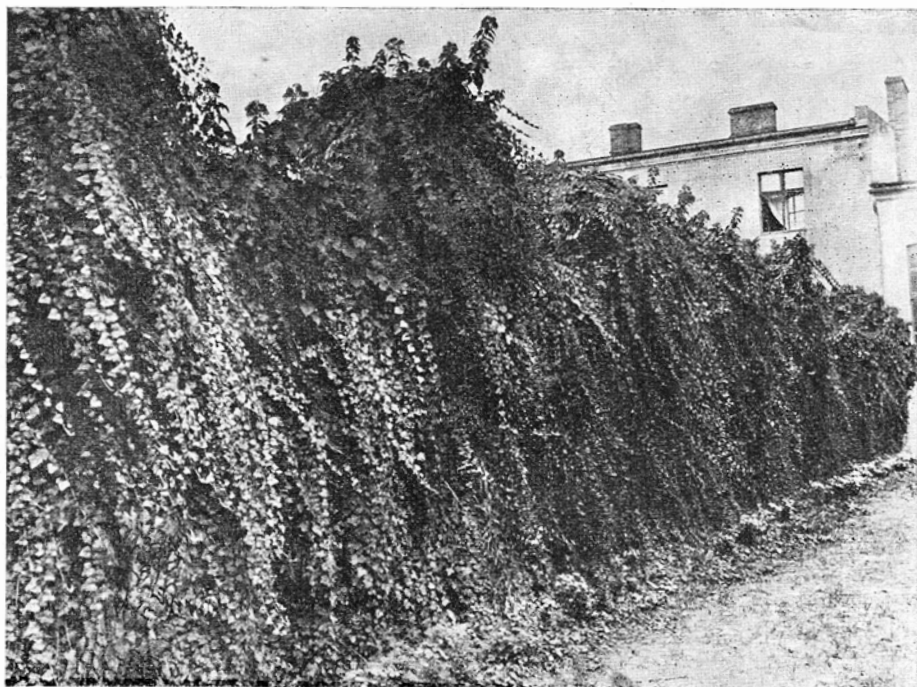

Ryc. 3. Grupa topoli białych (*Populus alba* L.) w Ogrodzie Dendrolog. Uniw. Poznańsk. Najgrubsza mierzy 3,63 m obwodu w pierśnicy (na wysok. 1,30 m). W głębi widać 2 okazy jemioly (*Viscum album* L.). Fot. K. Stecki. XII. 1927.

rosnących w parku. Wartościową jest już kolekcja drzew i krzewów iglastych: 16 rodzajów w 64 gatunkach i odmianach, kolekcja tawułów (19 gat. i odmian); liściastych posiada ogród 126 rodzajów w 388 gatunkach i odmianach. (Największa w Polsce kolekcja dendrologiczna zało-

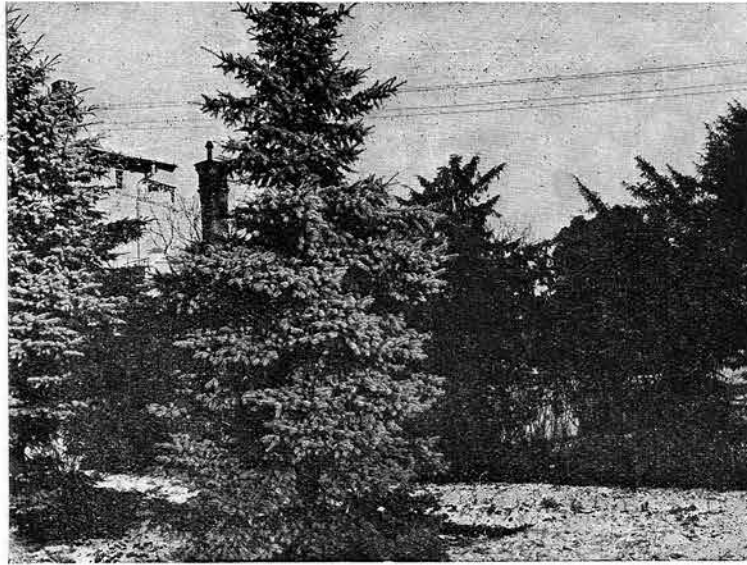
żona w 1920 roku zamożnego w środku Parku w Fredrowie liczy tyleż rodzajów iglastych, a 167 rodzajów liściastych przy 3-krotnej ilości gatunków i odmian).

Ogród nasz jest pierwszym w Polsce Ogrodem Dendrologicznym organizowanym w ścisłym związku z Wyższą Szkołą leśną. Narazie jest jeszcze w zaczątku swego istnienia, lecz mimo to już obecnie oddaje on nieocenione usługi przy nauce dendrologji młodzieży akademickiej. Również już obecnie pozwala na czynienie szeregu spostrzeżeń¹⁾, które mają pewną wartość praktyczną, a w miarę trwania obser-

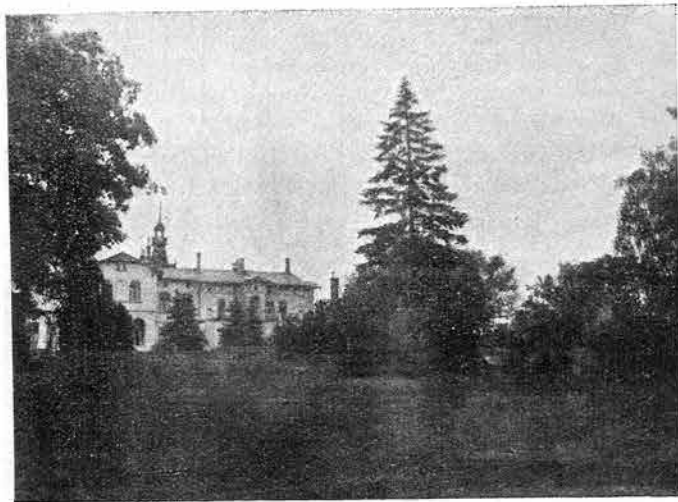

Ryc. 4. Ściana kwitnącego bluszczu w Ogrodzie Dendrologicznym Uniw. Poznańskiego. Widać dwupostaciowość liści: klapowane na dolnych zwisających gałązkach i owalne na kwitnących wzniesionych do góry. Bluszcz ten kwitnie tu i owocuje obficie co roku. Fot. K. Stecki. IX. 1926 r.

¹⁾ Tak n. p. przekonaliśmy się, że posadzony tu w dwudziestu kilku egzemplarzach modrzew polski rozwija się doskonale, rośnie nadzwyczaj szybko i przedstawia się jak dotąd, po paru latach, lepiej od posadzonego obok modrzewia europejskiego pomimo suchego terenu parku i klimatu Poznania; dorównuje mu modrzew syberyjski. Ciekawe są obserwacje, odnoszące się do szeregu ozdobnych krzewów, które źle znoszą letnie susze klimatu Poznania i tylko dzięki podlewaniu można je utrzymać na suchym piaszczystym terenie: są to Buddleya, niektóre lilaki i forzycje i t. p.; natomiast wisłówka, głóg jednoszyjkowy i jagodowy, świdośliwka, niektóre tawuły i parę innych, pochodzących ze starego parku rosną tu doskonale, rozsiewają się i dziczeją w parku, tworząc w wielu miejscach gęste zarośla.

Ryc. 5. Świerki kolące (*Picea pungens* Engelm.), na prawo stare ciśnie, a między nimi okaz Żywotnika wschodniego (*Biota orientalis* Endl.) o zaokrąglonej nieco niższej od cisów koronie w Ogrodzie Dendrolog. Uniw. Poznańsk. przed budynkiem Zakładów Botaniki leśnej, Hodowli lasu i Fizjologii roślin Wydz. Roln.-Leśnego. Fot. K. Stecki. XII. 1927 r.

Ryc. 6. Fragment z Ogrodu Dendrologicznego Uniw. Poznańsk. W środku piękny okaz jodły kaukaskiej (*Abies nordmanniana* Spach.), 4 okazy Świerka kolącego *Picea pungens* Engelm.) rosnące tuż przed budynkiem Zakładów Wydziału Roln.-Leśnego, a na prawo i lewo od nich grupy cisów. Na brzegu obrazu na lewo stary okaz bożodrzewu, na prawo także trójglicznia. Fot. K. Stecki. VIII. 1927 r.

PLAN
części wschodniej
Ogrodu Dendrologicznego
Uniw. Poznańsk.

Skala 1 : 2000.
10 50 10 20 30 40 50 m

SPIS RODZIN.

1. Ginkgoaceae.
2. Taxaceae.
3. Cupressaceae.
4. Abietaceae.
5. Betulaceae.
6. Fagaceae.
7. Myricaceae. Juglandaceae.
8. Salicaceae.
9. Moraceae.
10. Ulmaceae.
11. Loranthaceae.
12. Polygonaceae.
13. Buxaceae.
14. Ceraidiphyllaceae.
15. Platanaceae.
16. Magnoliaceae.
17. Aristolochiaceae.
18. Calycanthaceae.
19. Lardizabalaceae.
20. Berberidaceae.
21. Tamaricaceae.
22. Actinidiaceae.
23. Guttiferae.
24. Saxifragaceae.
25. Rosaceae.
26. Papilionaceae.
27. Tymelaeaceae.
28. Etaceae.
29. Malvaceae.
30. Tiliaceae.
31. Rutaceae.
32. Simarubaceae.
33. Anacardiaceae.
34. Sapindaceae.
35. Aceraceae.
36. Hippocastanac.
37. Aquifoliaceae.
38. Celastraceae.
39. Staphyleaceae.
40. Rhamnaceae.
41. Vitaceae.
42. Cornaceae.
43. Araliaceae.
44. Ericaceae.
45. Syracaceae.
46. Solanaceae.
47. Scrophulariaceae.
48. Bignoniaceae.
49. Apocynaceae.
50. Asclepiadaceae.
51. Buddlejaceae.
52. Oleaceae.
53. Caprifoliaceae.

wacyj wartość i ilość ich niewątpliwie będzie wzrastała. Ogród posiada osobną księgę planów, gdzie notuje się i zaznacza każdą nowoposadzoną roślinę, jej pochodzenie, wiek i t. p. oraz księgę spostrzeżeń i obserwacji, które w miarę, jak się ich będzie gromadzić większa ilość i zależnie od wartości będą ewentualnie zużytkowane w druku.

Rozwój Ogrodu Dendrologicznego postępuje nie w tem tempie, jakby życzyli sobie jego organizatorzy, lecz pod tym względem jesteśmy niestety w ścisłej zależności od środków finansowych, a te są bardzo skromne. Jesteśmy jednak pewni, że pomimo to spełni on swe zadania zarówno w sprawie nauczania młodzieży, jak również dostarczać będzie materiału i da możliwość czynienia wielu obserwacji i spostrzeżeń, mających wartość zarówno praktyczną jak i naukową.

Spis drzew i krzewów Ogrodu Dendrologicznego

z dnia 1. grudnia 1927 roku.

Gymnospermae. Nagozalążkowe.

Fam. Ginkgoaceae.

1. *Ginkgo biloba* L. Miłorząb japoński. Hodowany w Japonji i Chinach.

Fam. Taxaceae.

2. *Cephalotaxus pedunculata* S. et Z. Chiny. Japonja.
3. *Taxus baccata* L. Cis pospolity. Europa.
4. " " *erecta* Loud. Cis pospolity, f. piramidalna.
5. " " *fastigiata* Loud. (= *T. hibernica* Hook.). Cis pospolity, odm. irlandzka piramidalna. Irlandja.
6. " *baccata* *Dovastoni* Carr. Cis pospolity f. płacząca. Anglja.
7. " " *adpressa* Carr. Cis pospolity, odm. krótkolistna hodow. w Japonji i Chinach.
8. " *baccata aureo-variegata* Hort. Cis pospolity pstrolistny.

Fam. Cupressaceae.

9. *Libocedrus decurrens* Torr. Cedrzyniec. Amer. płu.
10. *Sequoia gigantea* DC. Sekwoja olbrzymia. Am. płu.
11. *Taxodium distichum* Rich. Cyprysik błotny. Am. płu.
12. *Chamaecyparis Lawsoniana* Parl. Cyprysnik Lawsona. Am. płu.
13. " " *nutkaënsis* Spach. Cyprysik nutkajski. Am. płu.
14. " " *obtusa* S. et Z. *aurea* Hort. Cyprysik tępolistny, odm. złocista. Japonja.
15. *Thuja occidentalis* L. Żywotnik zachodni. Am. płu.
16. " " *columnaris* Hort. Żyw. zachodni, f. kolumnowa.
17. " *plicata* Don. Am. płu.
18. " *gigantea* Nutt. Żywotnik olbrzymi. Am. płu.
19. " *Staudishi* Carr. Żywotnik Staudish'a. Japonja.
20. *Biota orientalis* Endl. Żywotnik wschodni. Azja.
21. *Thujaopsis dolabrata* S. et Z. Żywotnikowiec japoński. Japonja.

22. *Juniperus communis* L. Jałowiec pospolity. Eur.
 23. " *nana* Willd. Jałowiec halny. Eur.: góry.
 24. " *sabina* L. Jałowiec sabiński. Eur., Azja Mn.
 25. " *virginiana* L. Jałowiec wirgiński. Am. płu.

Fam. Abietaceae.

26. *Abies alba* Mill. Jodła pospolita. Eur.
 27. " *nordmanniana* Spach. Jodła kaukaska. Kaukaz, Az. Mn.
 28. " *cephalonica* Link. Jodła grecka. Eur. pld.-wsch.
 29. " *pinsapo* Boiss. Jodła hiszpańska. Hiszpanja.
 30. " *sibirica* Ledeb. Jodła syberyjska. Azja.
 31. " *umbilicata* Mayr. Jodła Mitsuminy. Jodła baldaszkowa. Japonja.
 32. " *subalpina* Eng. Jodła podalpejska. Am. płu.-zach.
 33. " *concolor* Lindl. et Gord. Jodła kalifornijska. Kalifornja.
 34. " - *violacea* Hort. Jodła kalifornijska, odm. sina. Kalifornja.
 35. " *nobilis* Lindl. Jodła szlachetna. Am. płu.
 36. " *arizonica* Merr. Jodła aryzońska. J. korkowa. Am. płu., Aryzona.
 37. " *balsamea* Mill. Jodła balsamiczna. Am. płu.
 38. *Pseudotsuga Douglasii* Carr. Daglezja zielona. Am. płu.
 39. " *glauca* Mayr. Daglezja sina. Am. płu.
 40. *Tsuga canadensis* Carr. Choina kanadyjska. Am. płu.
 41. " *diversifolia* Maxim. Choina różnolistna. Japonja.
 42. *Picea excelsa* Link. Świerk pospolity. Europa.
 43. " " *Maxwelli* Hort. Świerk pospolity, f. karłowata Maxwella.
 44. " " *Remonti* Hort. Świerk pospolity, f. karłowata Remonta.
 45. " *obovata* Ledeb. Świerk syberyjski. Eur. płu., Azja płu.
 46. " *orientalis* Lk. et Carr. Świerk wschodni. Azja zach.
 47. " *alcocquiana* Carr. (= *P. bicolor* Mxm.). Świerk dwubarwny. Japonja.
 48. " *alba* Lk. Świerk biały. Am. płu.
 49. " *pungens* Engelm. Świerk kolący. Am. płu.
 50. " *Engelmanni* Engelm. Świerk Engelmana. Am. płu.
 51. " *omorica* Panč. Świerk serbski. Serbja, Bośnia, Czarnogóra.
 52. " *ajanensis* Fisch. Świerk ajański. Az. wsch., Japonja.
 53. " *sitchensis* Trautw. et Mey. Świerk Sitka. Am. płu.-zach.
 54. *Pinus silvestris* L. Sosna pospolita. Eur.
 55. " *montana* Mill. var. *uncinata* Willk. Sosna kosówka. Eur.
 56. " *nigra* Arm. Sosna czarna. Eur.
 57. " *Banksiana* Lamb. Sosna Banka. Am. płu.-wsch.
 58. " *rigida* Mill. Sosna smolna. Am. płu.
 59. " *ponderosa* Dougl. Sosna żółta. Am. płu.-zach.
 60. " *strobis* L. Sosna wejmutka. Am. płu.-zach.
 61. " *cembra* L. Sosna limba. Eur., Az.
 62. *Larix europaea* DC. Modrzew europejski. Eur.
 63. " *polonica* Rac. Modrzew polski. Polska, Rumunja.
 64. " *leptolepis* Gord. Modrzew japoński. Japonja

Angiospermae. Okrytozalążkowe.

Fam. Betulaceae.

65. *Betula verrucosa* Ehrh. Brzoza brodawkowata. Europa.
 66. " *pubescens* Ehrh. Brzoza omszona. Europa.

67. *Betula papyrifera* Marsh. Brzoza papierowa. Am. płu.
 68. " *humilis* Schr. Brzoza niska. Eur., Azja płu.
 69. " *lenta* L. Brzoza grabolistna. Am. płu.
 70. *Alnus cordata* Desf. Olsza sercolistna. Korsyka, Włochy Pld.
 71. " *glutinosa* Gaertn. Olsza czarna. Europa.
 72. " " *f. laciniata* Willd. Olsza czarna o liśc. wcinanych.
 73. " *incana* Moench. Olsza szara. Eur., Kaukaz, Am. płu.
 74. " *pubescens* Tausch. (= *A. glutinosa* × *incana*). Olsza omszona. Mieszaniec 71 × 73.
 75. *Carpinus betulus* L. Grab pospolity. Europa.
 76. *Corylus avellana* L. Leszczyna. Eur., Az. Mn., Afr. płu.
 77. " " *f. atropurpurea* Petz. et Kirch. Leszczyna, odmiana czerwonolistna.
 78. *Corylus avellana f. aurea* Petz. et Kirch. Leszczyna, odm. złocista.
 79. " " *var. laciniata* Petz et Kirsch. Leszczyna, odm. o liśc. wcinanych.

Fam. Fagaceae.

80. *Quercus alba* L. Dąb biały. Am. płu.
 81. " *robur* L. Dąb szypułkowy. Eur.
 82. " " *pyramidalis* Gmel. Dąb szypułkowy f. piramidalna.
 83. " *sessilis* Ehrh. Dąb bezszypułkowy. Eur.
 84. " *cerris* L. Dąb burgundzki. Eur. pld.
 85. " *palustris* Muench. Dąb błotny. Am. płu.
 86. " *rubra* L. Dąb czerwony. Am. płu.
 87. *Fagus sylvatica* L. Buk zwyczajny. Eur.
 88. " " *pendula* Lodd. *purpurea*. Buk zwyczajny, f. płacząca czerwonolistna.
 89. *Castanea vesca* Gaert. Kasztan jadalny. Eur. pld., Afr. płu., Az. pld.-zach.

Fam. Myricaceae.

90. *Myrica cerifera* L. Woskownica woskodajna. Am. płu.

Fam. Juglandaceae.

91. *Juglans regia* L. Orzech włoski. Eur. pld., Azja.
 92. " *nigra* L. Orzech czarny. Am. płu.
 93. " *cinerea* L. Orzech szary. Am. płu.
 94. " *Sieboldiana Maxim.* Orzech Siboldiego. Japonja, Sachalin, Chiny.
 95. *Carya cordiformis* C. K. Schm. Przeorzech drobny. Am. płu.
 96. " *ovata* C. K. Schm. Przeorzech pięciolistkowy. Am. płu.
 97. *Pterocarya fraxinifolia* Spach. Skrzydłorzech jesionolistny. Azja.

Fam. Salicaceae.

98. *Populus alba* L. Topola biała. Europa.
 99. " " *bolleana* Wesm. Topola biała f. piramidalna.
 100. " *tremula* L. Osika. Europa.
 101. " *nigra* L. Topola czarna. Europa.
 102. " *italica* Moench. Topola włoska. Az. zach.
 103. " *canadensis* Moench. Topola kanadyjska. Am. płu.
 104. " *candicans* Ait. Topola ontaryjska. Am. płu.
 105. " *balsamifera* L. Topola balsamiczna. Am. płu.
 106. " *Simoni* Cerr. Topola chińska. Chiny płu.

107. *Salix alba* L. *argentea* Wimm. Wierzba biała, odm. srebrzysta. Eur., Azja, Afr. pñ.
108. „ *alba* v. *vitellina* Ser. f. *pendula*. Wierzba złotocha, f. płacząca. Europa, Azja.
109. „ *fragilis* L. Wierzba krucha. Europa, Azja.
110. „ *elegantissima* C. Koch. Wierzba płacząca. Japonja.
111. „ *pentandra* L. Wierzba laurowa. Europa, Azja.
112. „ *purpurea* L. Wierzba purpurowa. Eur., Azja, Afr. pñ.
113. „ *repens* L. Wierzba rokita. Europa, Azja.
114. „ „ *rosmarinifolia* W. Koch. Wierzba rokita, odm. rozmarynolistna. Europa, Azja.
115. „ *aurita* L. Wierzba uszata. Europa, Azja.
116. „ *cinerea* L. Wierzba szara. Europa, Azja.
117. „ *caprea* L. Wierzba iwa. Europa, Azja.
118. „ *acuminata* Smith. (= *S. caprea* × *viminalis*). Mieszaniec Nr. 117 × 119.
119. „ *viminalis* L. Wierzba witwa. Europa, Azja.
120. „ *discolor* Koch. Wierzba różnobarwna. Am. pñ.
121. „ *incana* Schok. Wierzba siwa. Europa, Azja Mn.
122. „ *acutifolia* Willd. Wierzba ostroliśtna. Eur. wsch., Azja.
- 123—146. Kolekcja 26 odmian wierzb koszykarskich podarowana przez Kierownictwo Zakładów Hodowli Drzew Państwowego Instytut. N. G. W. w Puławach. Wśród nich: 123. *Salix Nicholsonii* Dieck. Wierzba Nicholsona. Am. pñ. 124. *S. Nicholsonii* Dieck. f. *purpurascens* Dieck. 125. *S. purpurea uralensis* Hort. „Piaskówka uralaska“. 126. *S. uralensis gracillima* Hort. „Piaskówka uralaska delikatna“. 108. *S. aurea vitellina nova* Hort. = *S. alba vitell. pendula*. 118. *S. caprea* × *viminalis*. 127. *S. amygdalina* × *vitellina*. 128. *S. caprea* × *lanceolata* DC. 129. *S. caprea* × *dasyclados*. 130. *S. myricoides* × *hastata*. 131. *S. aurea* (= *S. alba vitellina*) × *latifolia*. 132. *S. aurea* × *longifolia*. 133. *S. glauca* × *purpurea*. 134. *S. rubra* × *glauca purpurea* „Piaskówka Jagiellońska“. 135. *S. longifolia* × *viminalis*. 136. *S. rubra* × *viminalis*. 137. *S. vitellina* × *viminalis* i in.

Fam. Moraceae.

147. *Morus alba* L. Morwa biała. Azja.
148. „ „ f. *pendula* Dipp. Morwa biała, f. płacząca.
149. *Ioxylon pomiferum* Raf. Żółtnica. Am. pñ.
150. *Broussonetia papyrifera* L'Hér. Brussonecja. Japonja.

Fam. Ulmaceae.

151. *Ulmus americana* L. Wiąz amerykański. Am. pñ.
152. „ *laevis* Pall. (= *U. effusa* Willd.) Wiąz szypułkowy. Europa.
153. „ *scabra* Mill. (= *U. montana* With.) Wiąz górski. Europa.
154. „ „ f. *pendula* Lodd. Wiąz górski f. płacząca.
155. „ „ f. *fastigiata* Loud. Wiąz górski f. piramidalna.
156. „ „ f. *Dampieri* Petz. et Kirch. Wiąz Dampjera.
157. „ „ „ *Wredei* Hort. Forma złocista poprzedniego.
158. „ „ f. *aureo-variegata*. Wiąz górski o liściach pstrych.
159. „ „ v. *praestens* Hort.
160. „ „ *hollandica* Pall. Być może jest szorstkolistną formą Nr. 163.

161. *Ulmus vegeta* (= *U. scabra* × *glabra*). Mieszaniec wiązu górsk. i pospolit.
 162. „ *glabra* Mill. (= *U. campestris* L.). Wiąz pospolity. Europa.
 163. „ „ *f. suberosa* Gürke. Wiąz pospolity f. korkowa. Europa.
 164. *Celtis occidentalis* L. Żelazne drzewo. Am. pñ.
 165. *Zelkova Keaki* Dipp. Brzostownica. Japonja.

Fam. Loranthaceae.

166. *Viscum album* L. Jemiola pospolita. Europa.

Fam. Polygonaceae.

167. *Polygonum baldschmanicum* Rgl. Rdest baldźnański¹⁾. Buchara.

Fam. Buxaceae.

168. *Buxus sempervirens* L. Bukszpan. Eur. pld.
 169. „ „ *var. angustifolia* Lond. Bukszpan wąskolistny. Algier.

Fam. Cercidiphyllaceae.

170. *Cercidiphyllum japonicum* S. et Z. Japonja.

Fam. Platanaceae.

171. *Platanus acerifolia* Willd. Platan klonolistny.

Choripetalae: Dialypetalae.**Fam. Magnoliaceae.**

172. *Magnolia Yulan* Desf. Magnolja. Chiny.
 173. *Liriodendron tulipifera* L. Tulipanowiec. Am. pñ.

Fam. Aristolochiaceae.

174. *Aristolochia siphon* L'Hér. Kokornak. Am. pñ.

Fam. Calycanthaceae.

175. *Calycanthus floridus* L. Kielichowiec. Am. pñ.

Fam. Lardizabalaceae.

176. *Akebia quinata* Dene. Akebia pięciolistkowa. Chiny, Japonja.

Fam. Berberidaceae.

177. *Berberis vulgaris*. Berberys zwyczajny. Europa.
 178. „ „ *f. atro-purpurea*. Berb. zwycz. odm. czerwolistna.
 179. „ *concinna* Hook. Berberys drobny. Himalaje.
 180. „ *Thunbergi* DC. Berberys Thunberga. Japonja.
 181. *Mahonia aquifolium* Nutt. Ościół ostrolistny. Am. pñ.-wsch.

Fam. Tamaricaceae.

182. *Tamarix gallica* L. Tamaryszek francuski. Eur. pld.
 183. „ *hispida* Willd. *f. aestivalis*. Tamaryszek szorstki, f. letnia. Azja.

Fam. Actinidiaceae.

184. *Actinidia callosa* Ldl. Aktynidja. Azja.

¹⁾ Niezmiernie szybko rosnące pnącze, dobrze rośnie na suchym gruncie. Rozmnaża się dobrze przez zrazy.

Fam. Guttiferae.

185. *Hypericum hircinum* L. Dziurawiec krzaczasty. Płn. brzegi m. Śródz.

Fam. Saxifragaceae.

186. *Philadelphus gordonianus* Ldl. Jaśmin gordajski. Am. płn.
 187. " *colubianus* Koehn. Jaśmin kolumbijski. Am. płn.
 188. " *latifolius* Schrad. Jaśmin szerokolistny. Am. płn.
 189. " *Magdaleneae* Koch. Jaśmin Magdaleny. Chiny.
 190. " *Falconeri* Sarg. Jaśmin Falconera. Japonja.
 191. " *pekinensis* Rupr. Jaśmin chiński. Chiny, Japonja.
 192. " " *brachybotris purpurea* Wilm. J. chiński, odm. purpurowa.
 193. *Philadelphus nanus* Mill. Jaśmin karłowaty. Forma ogrodowa.
 194. " *Lemoinei* Lemoine (= *Ph. microphyllus* × *coronarius*). Jaśmin Lemoina. Mieszaniec.
 195. *Deutzia gracilis* S. et Z. Żylistek smukły. Japonja.
 196. " *crenata* S. et Z. (= *D. scabra* Lindl.) Żylistek szorstki. Japonja.
 197. " " *Watereri* Lem. Żylistek szorstki, odm. Waterera.
 198. " " *fl. roseopleno* Hort. (= *D. c. f. punicea* Schel.) Żylistek szorstki, odm. pełnokwiatowa czerwona.
 199. *Deutzia crenata magnifica* Hort. Żylistek szorstki wspaniały.
 200. " " *formosa* Hort. Żylistek szorstki kształtny.
 201. " *Vilmorinae* Lemoine. Żylistek Vilmorina. Chiny.
 202. " *discolor* Hemsl. Żylistek różnobarwny. Chiny.
 203. " " *floribunda*. Żylistek różnobarwny kwiatny.
 204. *Hydrangea paniculata* Sieb. Hortensja kłosowa. (= Pieniawa kłosowa). Japonja.
 205. *Hydrangea cinerea* Small. Hortensja szara. Am. płn.
 206. *Ribes vulgare* Lam. Porzeczka pospolita. Europa.
 207. " *alpinum* L. Porzeczka alpejska. Europa.
 208. " *diacantha* Pall. Porzeczka dwucierniowa. Syberja, Mandżurja.
 209. " *grossularia* L. Porzeczka agrest. Europa.
 210. " *aureum* Pursh. Porzeczka złota. Am. płn.
 211. " *sanguineum* Pursh. Porzeczka krwista. Am. płn.
 212. " *floridum* L'Hér. Porzeczka amerykańska. Am. płn.
 213. " *nigrum* L. Porzeczka czarna. Europa, Azja.

Fam. Rosaceae.

214. *Opulaster opulifolius* Katze. Tawuła kalinolistna. Am. płn.
 215. *Stephanandra flexuosa* S. et Z. Tawulec pogięty. Japonja. Korea.
 216. *Spiraea prunifolia* S. et Z. Tawuła śliwkolistna. Chiny.
 217. " *Thunbergi* Sieb. Tawuła Thunberga. Chiny.
 218. " *arguta* Zab. (= *S. Thunbergi* × *multiflora*). Mieszaniec hodowlany.
 219. " *hypericifolia* L. T. dziurawcolistna. Eur. pld. i pld.-wsch., Syberja.
 220. " " *thalictroides* Hort. Tawuła rutewkolistna. Eur. płn.
 221. " *polonica* BT. Tawuła polska. Podole.
 222. " *chamaedrifolia* L. Tawuła ożankowa. Eur. pld., Azja.
 223. " " *v. ulmifolia* Scop. T. ożankowa, odm. wiązolistna.
 224. " *trilobata* L. Tawuła trójłatkowa. Chiny.
 225. " *Vanhouttei* Zab. (= *S. cantoniensis* × *trilobata*) Tawuła Vanhoutta. Mieszaniec.

226. *Spiraea albiflora* Miq. Tawuła białokwiatna. Japonja.
 227. " *Bumalda* Koehne. (= *S. pumila* Zab. = *S. albiflora* × *japonica*).
 Tawuła Bumalda. Mieszaniec.
 228. *Spiraea japonica* L. Tawuła japońska. Japonja.
 229. " *Margaritae* Zab. (= *S. albiflora* × *corymbosa* × *japonica*). Tawuła
 Margaryty. Mieszaniec.
 230. *Spiraea salicifolia*. Tawuła bawolina. Europa, Azja.
 231. " *canescens* Don. Tawuła siwa. Azja.
 232. " *Fontenaysii* Bill. (= *S. canescens* × *salicifolia*). Tawuła Fonte-
 naysa. Mieszaniec.
 233. *Spiraea Douglasii* Hook. Tawuła Douglasa. Ameryka.
 234. " *tomentosa* L. Tawuła kosmata. Am. płu.
 235. *Sorbaria sorbifolia* A. Br. (= *Basilima sorbif.* Raf.). Tawlina jarzębo-
 listna. Azja.
 236. *Exochorda grandiflora* Ldl. Exochorda wielkokwiatowa. Chiny.
 237. *Holodiscus discolor* A. et Gr. Pustokrężnik różnobarwny. Am. płu.
 238. *Rhodotypos kerrioides* S. et Z. Jambuk złotlinowy. Japonja.
 239. *Kerria japonica* DC. Złotlin japoński. Azja wsch.
 240. *Rubus idaeus* L. Malina właściwa. Europa.
 241. " *plicatus* W. N. Malina fałdowana. Europa.
 242. " *caesius* L. Malina sinojadogowa. Europa.
 243. *Potentilla fruticosa* L. Pięciornik krzewiasty. Eur. pld.-zach., Az., Am. płu.
 244. *Rosa rubrifolia* Vill. Róża czerwona. Europa.
 245. " *villosa* L. Róża kosmata. Europa, Armenja, Azja Mn.
 246. " *tomentosa* Sm. Róża omszona. Europa, Azja Mn.
 247. " *canina* L. Róża dzika. Europa, Azja zach., Afryka płu.
 248. " *rugosa* Thbg. Róża kolczasta. Azja wsch.
 249. *Amygdalus nana* L. Migdał karłowaty. Eur. pld.-wsch., Azja.
 250. *Prunus persica* S. et Z. Brzoskwinia. Chiny.
 251. " *tritoba* Ldl. Śliwa (Migdał) trójłatkowy. Chiny.
 252. " *chamaecerasus* Jacq. (= *P. fruticosa* Pall.). Wiśnia karłowata.
 Europa, Azja.
 253. *Prunus cerasus* L. Wiśnia. Płw. Bałkański, Kaukaz.
 254. " *acida* K. Koch. *fl. pleno*. Wiśnia kwaśna, odm. pełnokwiatowa.
 255. " *avium* L. Czereśnia. Europa, Kaukaz, Azja Mn.
 256. " *mahaleb* L. Śliwa wonna. Antypka, Europa, Armenja, Azja Mn.
 257. " *spinosa* L. Śliwa tarnina. Europa.
 258. " *domestica* L. Śliwa domowa. Węgierka. Europa, Azja zach.
 259. " *insititia* L. Śliwa lubaszka. Europa pld.-wsch.
 260. " *Pissardi* Carr. Śliwa Pissarda. Forma ogrodowa czerwolistna.
 261. " " *Hessei* Hort. Śliwa Pissarda Hessego. Forma ogrod.
 pstrolistna.
 262. *Prunus armeniaca* L. Śliwa morela. Azja.
 263. " *padus* L. Czeremcha. Europa, Azja płu.
 264. " *virginiana* L. Czeremcha wirgińska. Ameryka płu.
 265. " *serotina* Ehrh. Czeremcha amerykańska. Am. płu.
 266. *Cydonia vulgaris* Pers. Pigwa pospolita. Azja.
 267. *Pirus salicifolia* Pall. Grusza wierzbolistna. Krym, Armenja, Kaukaz.
 268. " *communis* L. Grusza pospolita. Europa, Azja zach.
 269. *Sorbus aucuparia* L. Jarzab pospolity. Europa.

270. *Sorbus aucuparia* var. *moravica* Zeng. Jarzab posp. odm. słodkoowocowa. Morawy.
271. *Sorbus aucuparia* var. *moravica* f. *laciniata* Beissn. Odm. o liściach wcinanych.
272. *Sorbus aria* Cr. Jarzab mączny. Europa.
273. " *fennica* Fries. (= *S. hybrida* L.). Jarzab finlandzki. (Przez niektórych autorów uważany za mieszańca *S. aucuparia* × *S. intermedia*). Skandynawja, Finlandja.
274. *Sorbus intermedia* Pers. (= *S. suecica* Kr. et Alm.). Jarzab szwedzki. Skandynawja, Pomorze.
275. *Sorbus torminalis* Crantz. Brzek. Europa, Algier, Armenja.
276. " *floribunda* Heyn. (= *S. arbutifolia* × *melanocarpa*). Jarzab kwietny. Mieszaniec.
277. *Photinia villosa* DC. v. *laevis* Dipp. Głogownik kędzierzawy, odmiana naga. Japonja. Korea.
278. *Malus communis* Lam. Jabłon pospolita. Europa.
279. " *Ringo* Sieb. (= *M. pumila* × *spectabilis*?). Jabłon Ringo. Mieszaniec niepewn. pochodzenia.
280. *Malus Halliana* Koehn. Jabłon Halliana. Japonja.
281. " *floribunda* Sieb. (= *M. baccata* × *toringo*?). Jabłon kwietna. Mieszaniec niepewn. poch.
282. *Malus Sargentii* Rehd. Jabłon Sargenta. Japonja.
283. *Choenomeles japonica* Ldl. Pigwa japońska. Japonja, Chiny.
284. " *cathayensis* Hemsl. Pigwa chińska. Chiny.
285. *Amelanchier ovalis* Med. Świdośliwka pospolita. Europa.
286. " *canadensis* Med. Świdośliwka kanadyjska. Am. płu.
287. *Cotoneaster Simonsi* Bak. Irga Simonsa. Azja, Himalaje.
288. " *integerrima* Med. (= *C. vulgaris* Ldl.). Irga zwyczajna. Europa, Azja.
289. *Cotoneaster acutifolia* Turcz. Irga ostrolistna. Chiny.
290. *Pyracantha coccinea* Roem. v. *Lalandi* Dipp. (= *Crataegus Lalandi* Hort.). Europa półd., Azja Mn.
291. *Mespilus germanica* L. Nieszpułka zwyczajna. Armenja, Persja.
292. *Crataegus pinnatifida* Burge. Głóg pierzasty. Chiny, Korea.
293. " *sanguinea* Pall. Głóg krwisty. Rosja wsch., Azja.
294. " *altaica* Lge. Głóg altajski. Altaj, Tiań-Szań.
295. " *nigra* W. et K. Głóg czarny. Węgry, Serbja.
296. " *oxyacantha* L. Głóg dwuszyjkowy. Europa.
297. " *monogyna* Jacq. Głóg jednoszyjkowy. Europa.
298. " " f. *albo-plena* Rehd. Głóg jednoszyjkowy o kwiatach pełnych białych. Odmiana ogrodowa.
299. *Crataegus monogyna* f. *rubro-plena* Rehd. Głóg jednoszyjkowy o kwiat. pełnych czerwonych.
300. *Crataegus crusgalli* L. Głóg ostrogowy. Am. płu.
301. " " v. *berberifolia* T. et Gr. Głóg berberysolistny. Am. płu.
302. " *coccinea* L. Głóg szkarłatny. Am. płu.
- Fam. Papilionaceae.**
303. *Gleditschia triacanthos* L. Trójglicznia. Am. płu.
304. " " f. *inermis* Pursh. Trójglicznia f. bezbronna. Am. płu.
305. *Gymnocladus canadensis* Lam. Kłęk kanadyjski. Am. płu.

306. *Sophora japonica* L. Szupin japoński. Chiny.
 307. *Caragana arborescens* Lam. Karagana syberyjska. Azja.
 308. " " *f. pendula* Dipp. Karag. syberyjska f. płacząca.
 309. " *frutescens* DC. Karagana podolska. Eur. pld.-wsch., Azja.
 310. " *Chamlagu* Lam. (= *Robinia chinensis* Pers.). Karagana chińska. Chiny.
 311. *Halimodendron argenteum* Fisch. Słonisz srebrzysty. Armenja, Turkiestan.
 312. *Coletea arborescens* L. Moszenki południowe. Eur. pld., Algier.
 313. *Amorpha fruticosa* L. Niedoszla indycht. Am. pfn.
 314. " *canescens* Nutt. Niedoszla szara. Am. pfn.
 315. *Wistaria sinensis* DC. Glicynja (= Słodlin) chińska. Chiny.
 316. *Robinia hispida* L. Grochodrzew szorstki. Am. pfn.
 317. " *viscosa* Vent. Grochodrzew lepki. Am. pfn.
 318. " *pseudoacacia* L. Grochodrzew fałszywa akacja. Am. pfn.
 319. " *neomexicana* Gray. Grochodrzew nowomeksykański. Am. pfn.
 320. " " *var. semperflorens* Carr. Grochodrzew fałszywa akacja, odm. zawsze kwitnąca.
 321. *Ulex europaeus* L. Kolcolist zachodni. Eur. zach.
 322. *Genista tinctoria* L. Janowiec barwierski. Europa, Azja.
 323. *Laburnum vulgare* Grisch. Żłotokap zwyczajny. Eur. pld.-zach.
 324. *Sarothamnus scoparius* Wimm. Żarnowiec miotlasty. Europa.
 325. *Cytisus nigricans* L. Szczodrzeniec czerniejący. Europa.
 326. " *ratisboneusis* Schöff. Szczodrzeniec rozesłany. Eur., Syberja zach.
 327. *Coronilla emerus* L. Cieciorka krzewiasta. Eur. pld.
 328. *Hedysarum multijugum* Maxim. Siekiernica wielojarzmowa. Azja.

Fam. Thymelaeaceae.

329. *Daphne mesereum* L. Wawrzynek wilczelyko. Eur. Kaukaz, Syberja.

Fam. Elaeagnaceae.

330. *Hippophaë rhamnoides* L. Rokitnik zwyczajny. Europa, Azja.
 331. *Elaeagnus angustifolia* L. Oliwnik wąskolistny. Kraje nadśródziemnomorskie, Azja.
 332. *Elaeagnus argentea* Pursh. Oliwnik srebrzysty. Am. pfn.
 333. " *umbellata* Thbg. Oliwnik baldaszkowy. Azja.

Fam. Malvaceae.

334. *Hibiscus syriacus* L. Ketmia syryjska. Azja.
 (w 2 odmianach ogrodowych: a) *amaranthus* Hort., b) *coerulea* Hort.).

Fam. Foliaceae.

335. *Tilia cordata* Mill. Lipa drobnolistna. Europa.
 336. " *euchlora* Koch. (= *T. cordata* × *rubra* v. *dasystyla*). Mieszaniec lipy drobnolistnej z czerwoną.
 337. " *platyphyllos* Scop. Lipa szerokolistna. Europa pld.
 338. " *Miqueliana* Maxim. Lipa Miquelego. Azja.
 339. " *tomentosa* Moench. (= *T. argentea* Deif.). Lipa srebrzysta. Europa pld.-wsch., Azja Mn.

Fam. Rutaceae.

340. *Phellodendron amurense* Rupr. Korkowiec nadamurski. Azja wsch.
 341. *Ptelea trifoliata* L. Parczelina trójlistna. Ameryka pfn.

Fam. Simarubaceae.

342. *Ailanthus glandulosa* Desf. Bożodrzew chiński. Chiny.

Fam. Anacardiaceae.

343. *Rhus toxicodendron* L. Sumak jadowity. Am. pñ.
 344. „ *typhina* L. Sumak octowiec. Am. pñ.
 345. *Cotinus coggygria* Scop. (= *Rhus cotinus* L.). Perukowiec podolski. Eur. pld., Azja.

Fam. Sapindaceae.

346. *Koelreuteria paniculata* Laxm. Koelreuterja prosowa. Zawstydlin. Az. wsch.

Fam. Aceraceae.

347. *Acer Ginnala* Maxim. Klon Ginnala. Azja.
 348. „ *tataricum* L. Klon tatarski. Eur. pld.-wsch., Azja Mn., Armenja.
 349. „ *pseudoplatanus* L. Jawor. Europa.
 350. „ „ *fol. variegatis* (= *f. coloratum* Hort.). Jawor o liśc. pstrych.
 351. „ *pseudoplatanus f. purpurascens*. Jawor o liściach czerwonych.
 352. „ *circinatum* Pursh. Klon okrągłolistny. Am. pñ.
 353. „ *dasycarpum* Ehrh. Klon srebrzysty. Am. pñ.
 354. „ *negundo* L. Klon jesionowy. Am. pñ.
 355. „ „ *f. trifoliatum* Dieck. Klon jesionowy, f. trójlistkowa.
 356. „ „ *fol. albo-variegatis* Hort. Klon jesion. o liśc. białopstrych.
 357. „ „ *fol. aureo-variegatis* Hort. Klon jes. o liśc. złotopstrych.
 358. „ *platanoides* L. Klon zwyczajny. Europa.
 359. „ „ *f. dissectum* Schwer. Klon zwycz. o liśc. weinanych.
 360. „ *campestre* L. Klon polny. Europa, Azja zach.
 361. „ „ *var. suberosum* Dum. Klon polny odm. korkowa.
 362. „ „ *f. Schwerinii*. Klon polny, f. czerwonołistna Schwerina.

Fam. Hippocastanaceae.

363. *Aesculus hippocastanum* L. Kasztanowiec zwyczajny. Eur. pld.
 364. „ *carnea* Hayne (= *Ae. hippoc. x pavia*). Mieszaniec kasztanowca zwyczajnego i czerwonego.

Fam. Aquifoliaceae.

365. *Ilex aquifolium* L. Ostrokrzew ostrolistny. Eur. zach. i pld., Azja.

Fam. Celastraceae.

366. *Celastrus orbiculatus* Thbg. Dławisz okrągłolistny. Azja wsch.
 367. *Evonymus nana* M. B. Trzmielina niska. Eur. pld.-wsch., Azja.
 368. „ *verrucosa* Scop. Trzmielina brodawkowata. Europa, Armenja.
 369. „ *europaea* L. Trzmielina zwyczajna. Europa, Azja zach.

Fam. Staphyleaceae.

370. *Staphylea pinnata* L. Kłokoczka południowa. Europa.
 371. „ *trifolia* L. Kłokoczka trójlistna. Am. pñ.

Fam. Rhamnaceae.

372. *Frangula alnus* Mill. (= *Rhamnus frangula* L.). Kruszyna pospolita. Europa, Azja zach.

373. *Rhamnus imeretinus* Booth. Szakłak kaukaski. Azja zach.
 374. „ *cathartica* L. Szakłak pospolity. Europa, Azja.

Fam. Vitaceae.

375. *Ampelopsis aconitifolia* Bge. Winobluszcz tojadolistny. Chiny.
 376. „ *quinquefolia* Greene. Winobluszcz pięciolistkowy. Am. pñ.
 377. „ *Engelmanni* Graeb. Winobluszcz Engelmanna Am. pñ.

Fam. Cornaceae.

378. *Cornus alternifolia* L. Dereń naprzemianlistny. Am. pñ.
 379. „ *stolonifera* Mchx. Dereń rozłogowy. Am. pñ.
 380. „ „ *var. argenteo-marginata* Rehd. Dereń rozłogowy o liśc. białoobrzeżonych.
 381. *Cornus Baileyi* Coult. et Ev. Dereń Bailey'a. Am. pñ.
 382. „ *glabrata* Berth. Dereń lysiejący. Am. pñ.-zach.
 383. „ *sanguinea* L. Dereń świdwa. Europa.
 384. „ *mas* L. Dereń pospolity. Europa, Azja Mn., Armenja.
 385. „ *Kousa* Bürg. Dereń japoński. Azja wsch.

Fam. Araliaceae

386. *Hedera helix* L. Bluszcz pospolity. Europa.
 387. *Aralia pentaphylla* S. et Z. Aralja pięciolistkowa. Japonja.

Fam. Ericaceae.

388. *Rhododendron flavum* G. Don. (= *Azalea pontica* L.). Różanecznik żółty. Europa pñd.-wsch., Azja Mn.
 389. *Rhododendron hybridum* Ker. (= *R. maximum* × *nudiflorum*?). Różanecznik mieszaniec.
 390. *Ledum palustre* L. Bagno zwyczajne. Europa, Azja, Ameryka pñ.
 391. *Andromeda polifolia* T. Modrzewnica pospolita. Europa, Azja, Am. pñ.
 392. *Cassandra calyculata* Don. Modrzewn. północna. Eur. pñ., Az. pñ., Am. pñ.
 393. *Calluna vulgaris* Salisb. Wrzos pospolity. Eur., Azja, Afr. pñ., Am. pñ.

Fam. Styracaceae.

394. *Halesia hispida* Mart. (= *Pterostyrax hispidus* S. et Z.). Halesia (Ośnieża) szorstka. Japonja, Chiny.

Fam. Solanaceae.

395. *Solanum dulcamara* L. Psianka słodkogórz. Europa, Azja.
 396. *Lycium halimifolium* Mill. Kolcowój zwyczajny. Europa.

Fam. Scrophulariaceae.

397. *Paulownia imperialis* S. et Z. Paulownia królewska. Chiny.

Fam. Bignoniaceae.

398. *Catalpa bignonioides* Walt. Surmja. Ameryka pñ.
 399. „ *speciosa* Ward. Surmja okazała. Ameryka pñ.

Fam. Apocynaceae.

400. *Vinca minor* L. Barwinek pospolity. Europa, Azja Mn.

Fam. Asclepiadaceae.

401. *Periploca graeca* L. Obwojnik grecki. Eur. pñd.-wsch., Az. Mn., Mezopotamja.

Fam. Buddleiaceae.

402. *Buddleja albiflora* Hemsl. Buddleja białokwiatowa. Chiny.

Fam. Oleaceae.

403. *Fraxinus ornus* L. Jesion mannowy. Azja Mn.
 404. " *americana* L. Jesion amerykański. Am. płn.
 405. " *pubescens* Lam. (= *F. pensylvanica* Marsh.). Jesion omszony.
 Ameryka płn.
 406. *Fraxinus viridis* Mch. X. (= *F. pubescens* v. *viridis* Schn.). Jesion zielony.
 407. " *excelsior* L. Jesion wyniosły. Europa, Azja Mn.
 408. " " var. *monophylla* O. Ktze. Jesion wyniosły, odmiana
 pojedynczolistna.
 409. *Fontanesia Fortunei* Carr. Fontanesja chińska (Zapłon chiński). Chiny wsch.
 410. *Syringa vulgaris* L. Lilak pospolity. Eur. pld.-wsch., Azja Mn.

szereg odmian: a) var. *alba* Hort.

b) var. *coerulea* Hort.

c) var. *violacea* Hort.,

oraz form ogrodowych: a) *Francisque* Morel.

b) *Joules* Simon.

c) *Marie* Legraye.

d) *Michel* Buchner.

e) *Miss Ellen* Willmot.

f) *President* Loubet.

g) *President* Viger.

h) *Prince de Beauveau*.

i) *Souvenir de Louis Spaeth*.

k) *William* Robinson.

411. *Syringa persica* L. Lilak perski. Persja, hodow.
 412. " *japonica* Decne. Lilak japoński. Japonja.
 413. " *Josikea* Jacq. Lilak Josiki. Karpaty nad górn. Stryjem, Komitat Marmaroski.
 414. *Forsythia viridissima* Ldl. Forzycja zielona. Chiny.
 415. " *suspensa* Vahl. Forzycja zwisła. Chiny.
 416. " " f. *pallida* Koehne. Forzycja zwisła, f. złotolistna.
 417. " *intermedia* Zabel. (*F. viridissima* × *suspensa*). Forz. pośrednia.
 418. *Ligustrum vulgare* L. Ligustr pospolity. Europa, Afr. płn., Azja zach.
 419. " " f. *pyramidale* Dipp. Ligustr pospolity, f. piramidalna.
 420. " " " *chlorocarpum* Loud. Ligustr pospolity,
 f. piramidalna, zielonoowocowy.
 421. *Ligustrum vulgare* v. *glaucum albo-marginatum* Rehd. Ligustr pospolity,
 odm. sinolistna białoobrzeżona.
 422. *Ligustrum vulgare* v. *italicum* Mill. Ligustr pospolity, odm. włoska.
 423. " *Ibota* Sieb. Ligustr Ibota. Chiny, Japonja, Korea.
 424. " *Regelianum* Koehne. Japonja.
 425. " *ovalifolium* Hassk. Ligustr owalnolistny. Japonja.

Fam. Caprifoliaceae.

426. *Sambucus nigra* L. Bez czarny. Europa, Azja zach.
 427. " " var. *laciniata* L. f. *cannabifolia linearis* Hort. Bez czarny
 o liściach wcinanych, forma konopnolistna.

428. *Sambucus nigra* v. *variegata* Hayne. Bez. czarny odm. o liśc. plamistych.
429. " " v. *aurea* Sweet. Bez czarny, odm. o liściach złocistych.
430. " *racemosa* L. Bez koralowy. Europa, Azja.
431. " " var. *plumosa* André. Bez koralowy o liściach pierzastowcinanych.
432. *Viburnum opulus* L. Kalina koralowa. Europa, Azja zach., Afryka pñ.
433. " " v. *sterilis* DC. Kalina koralowa, odm. płona „Boule de neige“.
434. *Viburnum dentatum* L. Kalina zębata. Ameryka pñ.
435. " *lantana* L. Kalina hordowina. Eur., Azja zach., Afr. pñ.
436. *Lonicera Alberti* Rehder. *Lonicera* Alberta. Azja.
437. " *coerulea* L. *Lonicera* sina. Eur. pñ., Azja pñ., Am. pñ.
438. " *pileata* Oliv. Chiny.
439. " *involuta* Banks. *Lonicera* osłonkowa. Am. pñ.
440. " *tatarica* L. *Lonicera* tatarska. Eur. pñ. po Az. centr.
441. " " var. *latifolia* (= *L. speciosa rubra* Hort.). *Lonicera* tatarska szerokolistna.
442. *Lonicera Morrovi* A. Gray. *Lonicera* Morrowi'ego. Japonja.
443. " *xylosteum* L. *Lonicera* pospolita. Europa, Azja zach.
444. " *nitida*. *Lonicera* ślnięcolistna.
445. " *japonica* Thunb. var. *flexuosa* Nich. f. *aurea-reticulata* Nich. *Lonicera* japońska, odm. pnąca złotożyłkowana. Japonja, Chiny.
446. *Lonicera caprifolium* L. *Lonicera* przewiercień. Europa, Azja zach.
447. *Symphoricarpus racemosus* Mchx. Śnieguliczka amerykańska. Am. pñ.
448. " *orbiculatus* Moench. Śnieguliczka koralowa. Am. pñ.
449. *Diervilla japonica* DC. Zadrzewnia japońska. Japonja, Chiny.
450. " *sessilifolia* Buck. Zadrzewnia siedzącolistna. Am. pñ.
451. " *florida* S. et Z. Zadrzewnia kwietna. Azja wsch.
452. " *floribunda* S. et Z. (= *D. multiflora* Lemoine). Zadrzewnia wielokwiatowa. Japonja.
-